

L'Ex-Col·legiata de Sant Feliu i la guerra civil

per
Josep Clara

L'església de Sant Feliu, situada a extramurs de la Força Vella, ran mateix de l'entrada a l'antiga ciutat romana pel Portal de Sobrepotes, és un dels monuments històrico-artístics i eclesiàstics més característics i rellevants de la ciutat de Girona. Erigida damunt un antic «martyrium» dedicat al sant titular que ja Prudenci esmenta al segle IV, fou amb el temps una antiga canònica aquisgranesa, més tard una simple col·legiata i posteriorment —arran del concordat del 1851— la parròquia major de la ciutat.

La història del temple i la descripció de les riqueses artístiques que conserva a hores d'ara, o que s'hi custodiaren en temps passat, han estat recollides en tots els llibres referits a Girona, en els que són dedicats a la història de l'art i en les obres que aporten detalls sobre els sants que es veneren en els altars (1). Però, malgrat totes aquestes pàgines i els estudis més específics sobre el seu fons bibliogràfic (2), no existeix avui una monografia que, d'una manera ordenada i amb una certa extensió, presenti al lector tots els detalls coneguts del nostre monument religiós.

Mentre esperem aquest llibre, però, no cal dir que seran sempre ben rebudes les aportacions puntuals entorn dels diversos aspectes de l'ex-col·legiata, puix que les coses que resten per escatir són encara moltes i existeix una massa de documentació inexplorada que pot revelar-nos força secrets (3).

-
- (1) Ens referim especialment als treballs de V. Domènech, Roig i Jalpí, Villanueva, P. Merino i la Canal, P. Camós, Dorca, Onofre Relles, Monsalvatge, Blanch Illa, Roca Farreres, Rahola, Pla, Palol, etc. Vegeu també E. LAMBERT, «Saint-Félix de Gérone, église romane», a **Revista de Catalunya**, setembre 1926, ps. 280-291, i sobretot E. GONZALEZ HURTEBISE, «La ex-colegiata de San Félix de Gerona», a **Revista de la Asociación Artístico - Arqueológica Barcelonesa**, 43, 44, 45, 47 (1905-1906).
- (2) J. JANINI - J. M.ª MARQUES, «Manuscritos de la Colegiata de San Félix de Gerona», a **Hispania Sacra**, 15 (1962), ps. 401-437; L. BATLLE, «La biblioteca de la Colegiata de San Félix de Gerona», a **Hispania Sacra**, 15 (1962), ps. 401-437; L. BATLLE, «La biblioteca de la Colegiata de San Félix de Gerona», a **Gesammelte Aufsätze zur Kulturgeschichte Spaniens**, 21 (1963), ps. 146-148; T. NOGUER, «La biblioteca de la Colegiata de San Félix de Gerona», a **Revista de Gerona**, 35 (1966), ps. 42-46; F. X. ALTES i AGUILLO, «Llibres trobats de la Col·legiata de Sant Feliu de Girona», a **Anales del Instituto de Estudios Gerundenses**, XXIV (1978), ps. 37-56; M.ª A. MASIA, «Restes d'una arqueta d'ivori pintat a Sant Feliu de Girona», a **Estudis Universitaris Catalans**, 16 (1931).
- (3) Cal consultar-la bàsicament a l'Arxiu Diocesà de Girona, on ha estat catalogada recentment per Josep M.ª Marquès.

Nau central de l'església de Sant Feliu amb el cor a primer pla. Fotografia feta abans de l'any 1936.

Les notes que tot seguit presentarem volen ser només una petita aportació a la història contemporània del vell temple. Es refereixen a uns moments difícils per a la parròquia i per a la ciutat tota, ja que es tracta del període que va del 1936 al 1939. Parlarem de l'assalt de què fou objecte el juliol del 1936, arran de la revolució provocada per l'alçament militar, recollirem informació sobre l'activitat religiosa en el temps fosc de la guerra, i retreurem documentació entorn de la discutida obertura del sepulcre de Sant Narcís.

L'ENDEMA DEL 19 DE JULIOL (4)

El dilluns 20 de juliol, una massa primitiva assaltà la rectoria i l'església de Sant Feliu i la saquejà sense miraments. Mn. Puigmitjà escriu

(4) De l'alçament militar a Girona i de les primeres conseqüències n'ha parlat darrerament Joan SOLER i GIRONELLA, «El 19 de juliol del 1936 a Girona», comunicació xerocopiada presentada a les jornades dedicades enguany a Carles Rahola per l'Institut d'Estudis Gironins. Vegeu també L. de PUIG, «18 i 19 de juliol de 1936 a Girona», a **Presència**, 483 (16-VII-1977), ps. 16-19, i J. M.^o FONTANA, **Los catalanes en la guerra de España**, Madrid, Samarán, 1951, ps. 65-66.

que «en general, la turba amotinada estaba formada por gente de esta misma ciudad; personas del vulgo que ya vivían separadas por completo de la Iglesia; abundaban las mujeres y los niños» y afegeix també que «los feligreses de esta parroquia, los buenos y los indiferentes, se escondieron acobardados; ni delataron a los sacerdotes ni hicieron nada para salvarlos, como tampoco para impedir el asalto y el saqueo de los templos y de la casa rectoral» (5).

A la placeta de Sant Feliu, a l'entrada a l'església per la porta de migdia, la foguera encesa pels assaltants va convertir en cendra els mobles de la rectoria, alguns volums de les partides de baptismes, de casaments i d'òbits (6),

(5) Les informacions en què ens basem per confegir aquestes notes provenen sobretot de les respostes del Dr. Lluís Puigmitjà, rector de la parròquia —abans i després de la guerra—, al «Cuestionario de los hechos ocurridos en las parroquias y arciprestazgos de la diócesis de Girona, con motivo del movimiento nacional del 18 de julio de 1936», guardat a l'Arxiu Diocesà de Girona.

(6) En aquesta acció van desaparèixer els llibres de baptismes del període 1908-1936, els de casaments de 1648-1884 i 1909-1936, i els d'òbits de 1648-1762, 1862-1880 i 1921-1936.

així com les cadires i d'altres objectes del temple. La destrucció a l'interior de l'edifici religiós hauria pogut assolir magnituds superiors si algun dirigent polític i sindical no hagués fet veure als destructors la barbaritat de les seves accions (7).

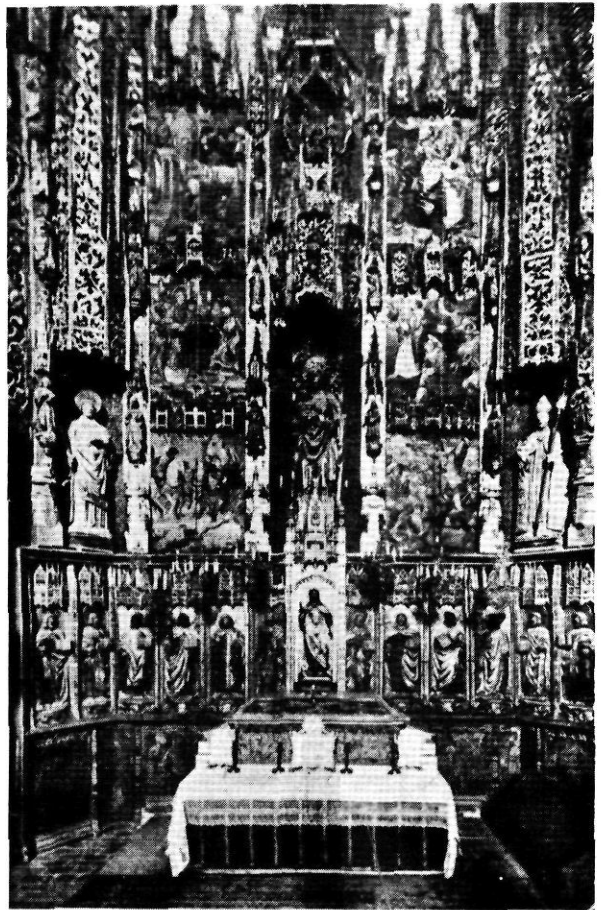
En fer balanç de les malifetes sofertes per l'ex-collegiata, el rector de la parròquia assenyalava que hom havia destruït l'orgue i que el cor havia restat tan malparat que, després de la guerra, hagué de ser retirat per inservible. Les sagrades formes pogueren ser salvades oportunament, però la majoria de les imatges i dels retaules van ser fets malbé o traslladats a un magatzem general, on foren reunits també els d'altres procedències, i més tard utilitzats com a combustible.

El rector reconeix que aquestes peces no eren d'un valor gaire notable. Les que el tenien, certament, pogueren ser salvades: el retaule major amb les sis taules sobre la vida de Sant Feliu, pintades per Joan de Borgonya (1519-1521), va ser desmuntat, i les pintures més tard foren exposades a les sales capitulars de la Catedral, lloc on també fou portat el Crist jacent, obrat pel mestre Aloi (8). Així mateix pogueren sobreviure als fets relatats el sepulcre de Sant Narcís, tallat al segle XIV pel mestre Joan, el sepulcre del mateix sant a la capella del mateix nom i altres objectes i peces remarcables dels quals parlarem més endavant.

Allò que es perdé per sempre més apareix així en la relació de Mn. Puigmitjà: «Ha desaparecido un busto de plata, tamaño natural, representando S. Félix y que servía de reliquiario, pues se guardaba en él el cráneo del santo; se supone arrojado a la hoguera por las turbas. También han desaparecido dos imágenes de alabastro, de unos 0,60 m. de mucha antigüedad, conocidas una bajo la advocación de Ntra. Sra. de Montserrat y la otra, de Ntra. Sra. de la Gracia; entre todas las restantes imágenes desaparecidas, tanto del templo parroquial como de los otros [es refereix ací a Sant Pere de Galligants, al Pilar de Pedret i a la capella de les Caputxines], no había ninguna muy notable. Han desaparecido, también, dos tapices de Flandes auténticos, del siglo XVI, y la reliquia de la Vera - Cruz con su reliquiario de plata».

(7) Miquel Gayolà, destacat sindicalista i membre del POUM, ens ha explicat que quan arribà a la placeta de Sant Feliu ja sortia foc del temple i que recriminà als qui l'havien encès i els féu retirar. Sembla ser, segons el mateix informant, que l'endemà els dirigents del comitè s'adreçaren al poble per dir que calia donar exemple i que les accions d'aquesta mena —els incendis— no representaven cap benefici a la causa revolucionària.

(8) F.R. (Francesc Riuró), «Avui i els museus», a **Estel**, 5 (estiu 1937), ps. 19-21.

El retaule major de Sant Feliu, començat per Perris de Fontaines el 1517 i continuat per Joan de Borgonya (1519-21), fou desmuntat el 1936. Els elements fonamentals d'aquesta obra es troben avui repartits entre la mateixa parròquia i el Museu d'Art del Palau Episcopal.

Hi afegeix també un calze barroc, molt notable, sis campanes, els bàculs regalats a Sant Narcís i les joies que acompanyaven la seva mòmia dins el sepulcre, 4 custòdies, 4 copons, uns 30 calzes, 2 pallis, 75 casulles, un centenar d'albes, 74 capes pluvials, 2 harmòniums, uns 100 m² de damascs per a ornament del presbiteri, 30 reclinatoris, 300 cadires i 35 bancs.

Apunta encara que s'ha perdut tot l'arxiu —pergamins, còdexs i incunables, etc.—, però això no és exacte ni correcte, puix que gairebé la totalitat d'aquest fons, molt valuós, es troba avui dispers entre el Seminari, la Catedral, i l'Arxiu Diocesà sobretot.

Pel que fa a l'edifici de l'església, cal dir que durant el temps de la guerra serví de magatzem de cotxes inservibles i també de refugi i caserna. La rectoria, per la seva banda, va passar a mans de l'Ajuntament i hom la llogà a tres famílies diferents.

Altar de Sant Narcís amb la imatge del Sant que fou destruïda el 1936.

L'ESGLÉSIA PERSEGUIDA I EL CULTE CLANDESTI

L'any 1936 la parròquia de Sant Feliu tenia rector (Mn. Lluís Puigmitjà), 2 vicaris (Mn. Joaquim Torras i Mn. Josep M. Pumarola), sagristà (Mn. Enric Pagès) i 2 beneficiats (Mn. Josep Noguer i Mn. Andreu Caum).

Durant els primers dies de la revolució, i segons informació del mateix rector, els sacerdots esmentats no foren perseguits directament ni personalment. El dia 25 d'agost de 1936, el vicari Mn. Torras fou empresonat per un període de deu dies al carrer de l'Albereda (baixos de la casa del Marquès de Camps), però no rebé mals tractes d'obra. Aquest mateix capellà, juntament amb el sagristà, el rector i els dos beneficiats, van ser detinguts el 24 de setembre i conduïts a la comissaria.

Mn. Puigmitjà i Mn. Noguer llavors foren duts a l'Asil dels Pobres i els restants a la presó preventiva del Seminari de Girona. Mn. Caum

hi romangué unes poques setmanes, Mn. Pagès 14 mesos i Mn. Torras 16 mesos. L'altre vicari, que no havia estat detingut, pogué passar la frontera el novembre del mateix 1936.

«Los presos —ho apunta Mn. Puigmitjà— no fueron objeto de malos tratos directa y personalmente, pero además de las molestias anejas al reglamento, sufrieron el vejamen de los trabajos forzados como peones de la brigada; el sacristán algunos días y el coadjutor durante varios meses».

Es important de constatar, doncs, que encara que els capellans de la parròquia haguessin de sofrir vicissituds desagradables i lamentables, cap d'ells no fou víctima mortal dels excessos d'aquells dies, tan terribles per als homes de l'Església (9).

Les religioses caputxines, instal·lades en un carrer molt proper a l'església de Sant Feliu, no foren tampoc molestades personalment, ni violentat el cementiri, per bé que la seva capella va ser saquejada i a l'edifici s'hi albergaren refugiats. Quant als seminaristes, no sofriren persecució els primers dies, però després hom en detingué algun pel fet que fou sorprès quan intentava de passar a França.

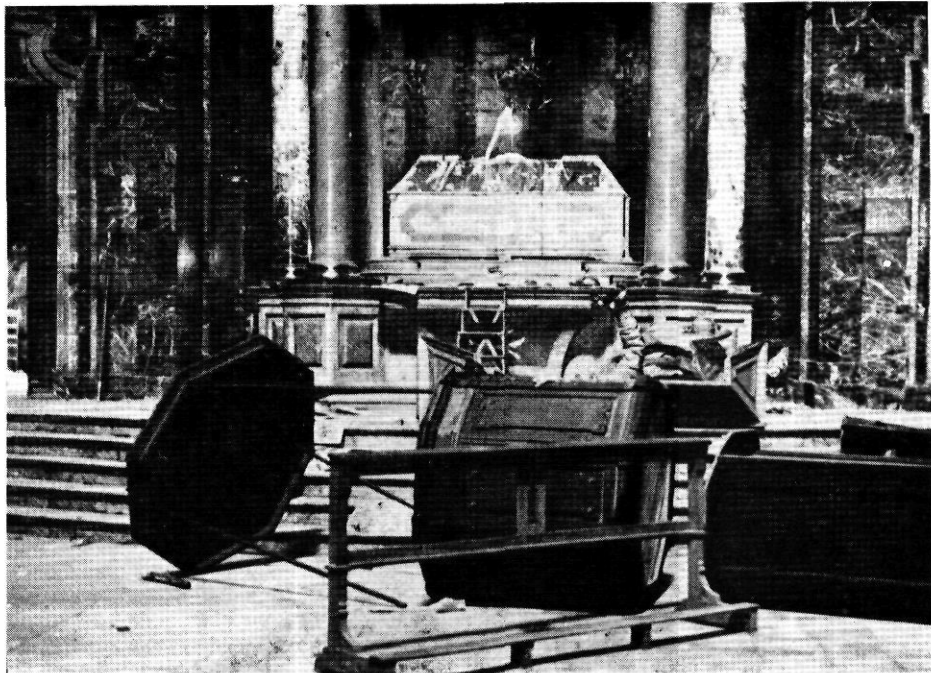
El culte catòlic a les esglésies de Girona romangué suspès del 20 de juliol de 1936 a l'entrada de les tropes vencedores del gran conflicte bèl·lic. Però, més enllà de l'odi i de la repressió que sentien i practicaren envers l'Església i la religió els partits més extremistes, sorgí a poc a poc una activitat privada i clandestina, la qual a partir del 1937 hom pretengué de convertir-la en oficial i pública.

Sobre aquesta església típicament de catacumbes, molt limitada i subterrània, el rector de Sant Feliu ofereix aquest testimoni: «El culto se celebró clandestinamente en muchos pisos: primeramente en los que habitaban los sacerdotes de la parroquia o forasteros refugiados en su demarcación y después en varias casas particulares en las que acudían los sacerdotes de la parroquia o de la ciudad. En algunas casas no se celebraba la Santa Misa y sólo acudía el sacerdote para administrar la Sagrada Comunión. En esta parroquia los únicos actos de culto eran la Santa Misa y administración de la Sagrada Eucaristía a los miembros de una familia determinada y, todo lo más, a algún deudo o amigo de confianza; el celebrante con-

(9) A la diòcesi de Girona foren assassinats 195 capellans, 74 religiosos i 3 seminaristes, a més a més de 520 seglars (**Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Gerona**, novembre de 1942). De la parròquia de Sant Feliu no s'hagué de lamentar cap víctima entre els religiosos i els clergues, però sí de 7 seglars.

La capella de Sant Narcís, després de l'assalt del 20 de juliol. Damunt l'altar hi ha el sepulcre, però sense la coberta d'argent i sense la imatge del Sant. Aquesta s'endevina, amb el braç enlaire, entre l'escampadissa de terra.

fesaba a los fieles concurrentes si lo pedían. Después, en 1938, actuó ya como delegado del Gobernador Eclesiástico el Rdo. Enrique Pagés, que habitaba en una casa de la Rambla; éste asistió a varios matrimonios, administró el Bautismo a algunos párvulos y llevó el Viático y la S. Unción a varios enfermos» (10).

Després dels fets de maig del 1937, el govern Negrín, a part d'intentar normalitzar la vida ciutadana en d'altres aspectes, s'interessà també per obrir novament els temples i restablir-hi el culte oficial. El ministre Irujo i els representants d'Unió Democràtica de Catalunya treballaren efectivament perquè això fos una realitat, i en aquest sentit trobaren un acolliment favorable en determinats representants de la mateixa Església, com ara el doctor Rial, vicari episcopal de Tarragona (11). El P. Torrent, que governava la diòcesi barcelonina, i el bisbe de Girona, en canvi, s'hi oposaren rodonament, i el nostre prelat fins i tot amenaçà, amb la re-

tirada de les llicències, els capellans que desenrotllessin llur ministeri en el territori de la República (12).

LES RESTES DE SANT NARCIS

El 21 d'agost el Cap dels Serveis de Museus de la Generalitat, Joaquim Folch i Torres, acompanyat dels membres de la comissió de defensa del patrimoni artístic de Girona, de tres metges, de representants de l'Ajuntament i del comitè de registres i incautacions, així com també del notari Jaume Lasala, cridat especialment perquè en dongués fe, s'aplegaren a l'església de Sant Feliu per obrir l'urna o sepulcre que contenia les restes dites de Sant Narcís i que guardava d'altres objectes i restes tèxtils d'interès arqueològic.

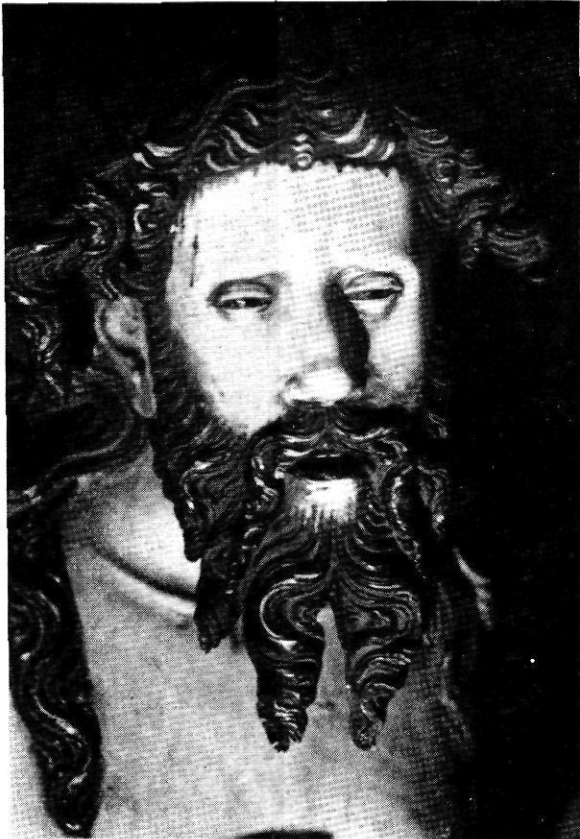
L'exploració arqueològica i mèdica és detallada a l'acta notarial que reproduïm, per primera vegada completa, a l'apèndix (13). De la lectura d'aquest document cal deduir-ne que el cos de Sant Narcís presentava un aspecte no incorrupte, amb mancances i membres de fusta soldats als humans, i sembla que els diversos fragments reunits haurien estat muntats així al se-

(10) La informació referida a les altres parròquies de Girona vam publicar-la a «El culte catòlic a Girona en temps de guerra», a **Punt Diari**, 27 de juliol de 1980.

(11) H. RAGUER, **La Unió Democràtica de Catalunya i el seu temps (1931-1939)**, Barcelona, Abadia de Montserrat, 1976, ps. 465-511; P. BOSCH-GIMPERA, **Memòries**, Barcelona, Ed. 62, 1980, ps. 242-243 i 248-249.

(12) P. BOSCH-GIMPERA, **La España de todos**, Madrid, Seminarios y Ediciones, 1976, p. 117.

(13) Arxiu Municipal de Girona, papers i documents de Ricard Giral.

Crist jacent d'alabastre policromat, obra del mestre Aloi. Aquesta imatge notabilíssima ha estat lloada per tots els tractadistes de l'escultura gòtica.

gle XIV per donar al conjunt l'aparença d'un cos sencer. Els diferents elements tèxtils i joies que es guardaven dins el sepulcre tenien un valor divers, i corresponien a distintes èpoques a partir del segle XIII, bé que hi sobresortien les coses del segle XVIII, temps de l'edificació de la capella (14).

Hom en separà totes les peces de valor arqueològic per dur-les al Museu de Girona i deixà les restes òssies a l'habitació on es va fer el reconeixement (sagristia de la capella de Sant Narcís), la qual va ser segellada, a desgrat de les protestes del representant del comitè de registres i incautacions.

(14) El reconeixement de l'estola blanca amb voraviu vermell, atribuïda —segons l'informe arqueològic— a finals del segle XIII o a començaments del XIV, és inadmissible. Aquesta peça té molta més antiguitat. Anscari M. MUNDO ha deduït que és d'època comparable al Tapís de la Creació, és a dir, de mitjan segle XI («L'escriptura del Tapís de la Catedral de Girona», a *Revista de Girona*, 92 (1980), p. 158).

Les ordres que duia el Sr. Folch i Torres eren que, un cop efectuat el reconeixement, els ossos havien de ser posats en una caixa de fusta, precintada degudament, i enterrats en una de les tombes de l'església. Això no es va fer, i el que certament ocorregué és que el cos anomenat de Sant Narcís, al cap de poc, fou exposat públicament a la sala de la Rambla com a objecte de burla (15). Algú havia trencat els segells que la comissió inspectora havia deixat a les portes de la sagristia i degué considerar que tots els gironins devien conèixer el que un articulista del moment qualificava com «un dels més grans enganys de la gent d'església».

Aquest mateix articulista exposava, amb paraules anticlericals apassionades, el significat que donava a la descoberta: «De tot el que s'ha trobat a Girona potser res té la importància d'aquest cos sant (?) de fustes i molles, car ens demostra palesament fins a quin grau arribava la mala fe dels que es deien representants de Déu». I s'esplaiava dient que «la revolució provocada per la gent d'ordre i antirevolucionària (!), amb la seva flama purificadora, va enderrocar tot aquell tabernacle que havia organitzat un clero ignorant apoiat per uns governs inútils» (16).

L'explicació de les substitucions artificials en el cos de Sant Narcís tenia, segons Mn. Josep Mercader, rector que fou també de la parròquia, una justificació possible «...a partir de la sacrílega profanación del hasta entonces maravillosamente íntegro e incorrupto cuerpo de San Narciso, efectuada [...] por las vandálicas huestes de Felipe» «el Atrevido» en el año 1285,

(15) Mn. Tomàs Noguer, amb les paraules inflamades del 1939, relata així els fets: «Casi al mes justo de haberse desatado la más feroz e inaudita de las revoluciones [...], el día 21 de agosto de 1936 se comete contra las sagradas reliquias de San Narciso el más nefando de los crímenes y al no poder —esa hubiera sido la intención de alguno de los presentes en aquel acto, que la historia recordará con horror— saciar su odio en su cuerpo mortal, profanan aquellos venerandos restos que constituían el honor de nuestro pueblo y la gloria de nuestra ciudad, y Mártir nuevamente en sus sagrados despojos, se cometen contra éstos los más vergonzosos y sacrílegos ultrajes al amparo de infames propagandas. La locura criminal llega a pedir por boca de ciertos titulados periodistas, que se expongan las veneradas reliquias al ludibrio de la plebe, sugerencia que no tardó en ser puesta en práctica al trasladar, un tal Viguera, la porción más escogida de los sagrados restos a la Biblioteca Municipal haciéndolos objeto de soeces ultrajes e infames propagandas» (*En desagravio*, Girona, 1939, ps. 3-4).

(16) L. PAGES, «Sant Narcís», a *L'Autonomista*, 24 d'agost de 1936.

Arqueta aràbiga (segles XII-XIII), procedent de Sant Feliu. Es exposada ara al Museu d'Art del Palau Episcopal.

quedaría desintegrado el cuerpo del Santo y definitivamente perdidos, con las mutilaciones, algunos de los miembros principales, que serían piadosamente sustituidos por sus amantes devotos en la forma precisamente más sincera que cabe desear de su candorosa piedad, o sea, no con sustitución engañosa de otros miembros ajenos, sino, conservando los indispensablemente propios, con los de miembros artificiales, al objeto de conservar, para su más placentera veneración, la forma externa cabal de cuerpo humano» (17).

Un bon dia, però, les restes de Sant Narcís desaparegueren de la sala d'exposicions, i per bé que algú ha fet passes amunt i avall per retrobar-les, la veritat és que no han pogut ser recuperades de cap manera (18).

(17) J. MERCADER BOHIGAS, *Vida e historia de San Narciso*, Barcelona, Ariel, 1954, p. 156. El contrast d'aquestes paraules amb les que havia escrit Joaquim Fabrellas i Agustí a la primeria de segle, és evident: «nadie puede negar sin temeridad loca y manifiesta que, en estos primeros días del siglo XX, el cuerpo de San Narciso se conserva todavía, a Dios gracias, en la más admirable integridad» (*Noticias históricas del glorioso mártir San Narciso, obispo y patrono de Gerona*, Girona, Imp. Masó, 1901, p. 108).

(18) R. CARRERAS (P Madrenys), «Les despulles de Sant Narcís», a *Presència*, 530 (octubre 1979), ps. 20-22.

CONSIDERACIONS FINALS

Es evident que l'església de Sant Feliu perdé coses molt significatives i importants el juliol del 1936 (recordem que una acció semblant l'havia afectada el 1285, quan els francesos de Felip l'Ardit s'empararen de la ciutat), però no per això s'ha de menystenir la intervenció dels homes que en nom de la Generalitat procuraren de salvar tot allò que de valor hi havia restat després de l'assalt.

Gràcies aquesta intervenció, no sempre reconeguda, la parròquia conserva avui —a part les peces ja esmentades— els famosos sarcòfags romans dels segles III-IV, el sepulcre gòtic de Sant Narcís (segle XIII), l'estola del segle XI, una creu d'argent del segle XVI, el gran quadre de les mosques i diversos fragments de retaules desmuntats —com els de Sant Miquel, Sant Joan i el de la Mare de Déu del Roser—. També li pertanyen, bé que els té cedits al Museu d'Art, instal·lat recentment al Palau Episcopal, les sis pintures renaixentistes de Joan de Borgonya (segle XVI) sobre la vida de Sant Feliu, l'arqueta aràbiga del segle XII-XIII, el famós Homiliari de Beda (segle XI), el Sagramentari del segle XII, el frontal de la Resurrecció (segle XIV-XV), la tapa del sepulcre de Sant Narcís (segle XIV), el brodat del mateix sant (segle XV-XVI) i d'altres objectes que sens dubte figuraran a les noves sales que s'hi han d'obrir, com ara l'Antifonari o les pintures de Perris de Fontaines, que ja eren al Museu Diocesà.

La biblioteca i l'arxiu —amb innumbrables manuscrits, incunables i documentació variada— foren salvats pràcticament de manera íntegra,

El crani de Sant Narcís estava ficat dins una mitra que li servia d'estoig.

i en la seva classificació i custòdia hi intervingueren homes tan solvents com Pere Bohigas i Elies Serra i Ràfols. La llàstima és que el fons bibliogràfic —transportat d'antuvi al Palau Episcopal i després a l'aula capitular de la Catedral— es trobi avui dispers entre la mateixa Seu, el Seminari i l'Arxiu Diocesà, cosa que de vegades ha motivat que es donessin per perduts alguns exemplars notables que després s'han trobat.

APENDIX

Acta notarial de l'obertura del sepulcre de Sant Narcís

Número tres-cents noranta.

A la ciutat de Girona, a vint-i-un d'agost del mil nou-cents trenta sis.

JAUME LASALA GRAVISACO, Advocat i Notari de l'Il·lustre Col·legi de Catalunya, amb residència a aquesta ciutat, dono fe.

Que En Joaquim Folch i Torres, major d'edat, casat, director dels Museus d'Art de Barcelona i Cap dels Serveis de Museus de la Generalitat de Catalunya, veí de Barcelona, domiciliat al Parc de la Ciutadella, provist de cèdula personal de sisena classe, tarifa primera, estesa a Barcelona, a vint-i-sis d'agost últim, amb el número cent setanta-tres mil nou-cents onze, davant meu compareix i diu:

Que en nom i representació del Sr. Comissari de Museus de la Generalitat de Catalunya, Sr. Pere Corominas Montanya, que és President del Consell d'Estat de la República, requereix el notari que sotaescriu per a que acrediti per la present acta l'ordre verbal que, en nom de dit Sr., tramet en aquest moment a la Comissió de Defensa del Patrimoni Artístic de Girona, constituïda per Decret del Govern de la Generalitat de Catalunya amb data vint-i-tres de juliol del corrent any i la manera de donar compliment a la mateixa, l'ordre verbal de referència és com segueix:

Vist l'estat en què després dels fets que es produïren a l'església de Sant Feliu de la ciutat de Girona el dia vint de juliol proppassat, i examinat l'altar i urna que conté les restes del cos de Sant Narcís, ordena:

PRIMER: Que per la Comissió susdita es facin fotografies tal com es troba l'urna en el moment d'aixecar la present acta.

SEGON: Que davant notari i en presència d'un o més metges i dels membres de la Comissió abans esmentada, es facin pels serveis tècnics de restauració dels Museus d'Art de Barcelona una exploració arqueològica a l'objecte de recollir els restes tèxtils antics que puguin tenir interès per la seva alta antiguitat i altres objectes que així mateix tinguin interès pel nostre patrimoni artístic.

TERCER: Que feta l'exploració abans indicada siguin col·locats els restes del cos en una caixa de fusta degudament acondicionada i, totalment clausurada, prescintada amb el segell de la Comissaria de la Generalitat de Girona i dipositada en una de les tombes subterrànies de la pròpia església de Sant Feliu.

Per a complir el requeriment que procedeix, a les deu hores i quinze minuts del dia d'avui, m'he constituït junt amb el senyor requerint a l'antiga església de Sant Feliu d'aquesta ciutat; hi he trobat reunits en ella a Anastasi Viguera Murillo, representant al Comitè de Registres i Incautacions de Girona; a la Comissió del Patrimoni Artístic i Arqueològic d'aquesta ciutat, representada per Emili Blanch Roig, Carles Palol Feliu, Francesc Riuró Llapart, Joan Turon Algans, Eduard Fiol Marquès, Pere Vallmajó Perpinyà, Pau Planas Prats, i Joan Subias Galter; he trobat també a la mateixa església els senyors metges requerits pel Comissari dels Museus de la Generalitat, Joan Bonet Teixidor i els titulars d'aquest Ajuntament, Inspectors Municipals de Sanitat, Ricard Ros Simó, Xavier Casadevall Fuster; Manuel Grau Mas, restaurador dels Museus de Barcelona; en representació de l'Ajuntament d'aquesta ciutat, Llorenç Busquets Ventura, tinent d'Alcalde; Ricard Giralte Casadesús, Arquitecte Municipal i el periodista Antoni Crosa Mauri.

Primerament s'han fet fotografies del conjunt de l'urna, altar i detalls d'aquesta primera pels membres de la Comissió Subias i Riuró.

Pel Delegat del Comitè d'Incautació, Viguerà, ha estat oberta l'urna i extret el cos de Sant Narcís en ella contingut traslladant-lo a la sagristia, a on s'ha procedit a la fotografia de detalls pels fotògrafs esmentats i a l'examen i reconeixement arqueològic i mèdic, el primer pel senyor requirent, donant el següent resultat:

RECONeixEMENT ARQUEOLòGIC: Apareixen els restes de l'urna revestits d'una meitat de casulla brodada en or damunt de seda del segle divuit; dessota d'aquesta casulla una apareïència d'alba de roba blanca amb puntes d'or d'igual època i uns fragments de punta de plata recobrint la part corresponent al coll; extretes aquestes peces apareix el conjunt vestit per una alba de tela blanca de lli amb mànigues i aplic davanter a la part baixa de setí verd; per darretre l'apareïència de coll del cadàver penja una estola blanca amb voraviu vermell i inscripcions i les pales fetes d'un brodat amb imatges amb sedes de color, de la fi del segle tretze, o primers del catorze; al lloc corresponent al coll dos fragments de brodat de la mateixa època figurant un collarí de dalmàtica; penja del pit un pectoral del segle disset obrat de filigranes d'or i gravats del segle disset; a la mà dreta, figurada en fusta, dos anells de diamants del segle divuit; altre amb una peça de jacint del segle dinou; altre amb onze petites pedres de jacint del segle disset; altre en vidre groc al centre i petites pedres verdes entorn; altre de cercle d'or amb inscripcions i petita pedra romboide del segle catorze; i altre d'or amb ornaments cisellats d'estil gòtic i una perla.

De l'examen dels elements restants, resulta que el crani està col·locat dins d'un bloc de fusta recobert de planxa daurada amb l'apareïència de mitra guarnida de cabuxons de diversos tamanys i dues plaquetes lobulades i esmaltades obra del segle catorze; a cada costat d'aquest bloc, en forma de mitra, dues peces de fusta també recobertes de planxa metàl·lica simulant un coixí; els braços són de fusta amb articulació en el colze i amb dues mans de fusta revestides de planxa metàl·lica simulant guants portant a la dreta un floró de metall, obra del segle catorze, simulant l'ornament comú a la part dorçal dels guants a l'època gòtica, essent aquest treball també obra del segle catorze.

Els peus apareixen el de la cama dreta fet de fusta recobert de planxa metàl·lica amb ornament de cabuxons de vidre i també obrat en el segle catorze i el de l'esquerra en forma de sabata de planxa de metall més gruixuda contenint restes importants d'ossos d'un peu humà; aquest estoig contenint els ossos abans indicats és també guarnit de cabuxons de vidre i sembla obra més posterior. La impressió que pot treure del conjunt el senyor requirent és la que els diversos fragments d'ossos reunits en l'urna

Detall de la pala de l'estola de Sant Narcís, brodada al segle XI per l'artista Maria.

van ésser muntats en el segle catorze damunt una sèrie d'elements de fusta que donaven al conjunt l'apareïència d'un cos enter.

RECONeixEMENT MEDIC Els metges concurrents informen que, reconegut el cos humà dipositat en l'urna funerària existent en la capella de Sant Narcís en l'església de Sant Feliu d'aquesta ciutat, han pogut apreciar que dit cos està revestit amb els ornaments corresponents a un bisbe. Separat aquest han pogut veure un crani ficat dins d'una mitra que li servia d'estoig de dit crani, la regió frontal estava descoberta, la regió de la cara en alguns llocs revestida de vestigis cutanis momificats; el maxil·lar inferior destruït i en part pulveritzat.

Carència absoluta del tòrax i vèrtebres cervicals i dorçals. En canvi presenta la pelvis completa, en mig de la qual hi ha dues vèrtebres lumbars. Les extremitats superiors són totalment de fusta, articulades al que correspon al colze. De les extremitats inferiors la dreta també totalment de fusta i l'esquerra representada per dos fèmurs humans que ocupaven l'un la part corresponent a la cuixa, però d'epíficis invertides i l'altre també invertit però corresponent a la pantorrilla.

També s'ha trobat una ròtula, faltant les dues tíbies i els dos peronés; el peu esquerra hi està amb la major part faltant entre altres pocs ossos els corresponents al dit gros.

NOTA: Els dos reconeixements transcrits en la seva part tècnica es consignen en aquesta acta baix la responsabilitat dels dictaminadors, si bé jo, el notari autoritzat, he estat present als corresponents examens.

Dels diversos objectes i robes existents en l'urna és separat amb destí al Museu de Girona el següent: el pectoral i els anells ressenyats anteriorment; els teixits també anteriorment descrits, excepte les dues albes i la mitja casulla del segle divuit que resta en el seu lloc. També es separen de l'urna els ex-vots i presentalles penjades al fons de l'urna, consistents en dotze condecoracions militars, civils i una medalla; tres reliquiaries, un en forma de creu sense relíquies, una creu de diamants del segle divuit; una estatueta de bisbe cisellada, un penjoll de plata daurada en granates; un anell amb ametistes, altres amb jacints i diamants; altre d'or amb tres diamants; altre amb una esmeralda, altre amb un esmalt d'orla de perles; altre amb nou diamants; altre amb un diamant gran i un de petit; altre de planxa d'argent, tots del segle divuit i dinou, ademés dues relíquies d'argent de petit tamany, cabuxons de vidre que correspondrien a la decoració dels additaments de fusta del cos sant; un objecte de metall d'ús indeterminat i onze monedes de coure, una de plata del segle divuit.

D'aquests objectes se'n fa càrrec la Comissió del Patrimoni Artístic d'aquesta ciutat amb destí al Museu de Girona.

Acabades aquestes operacions s'han deixat els restes que s'havien tret de l'urna i que no van al Museu, en la mateixa habitació o dependència en la que s'ha fet el reconeixement, procedint-se per part del Comitè de Registres i Incautacions a segellar una finestra baixa i la porta d'entrada a la dita dependència amb els segells de l'expressat Comitè.

En aquest moment, Anastasi Viguera Muriello, representant del Comitè de Registres i Incautacions, fa constar la seva enèrgica protesta perquè en els moments revolucionaris en què vivim s'ha volgut fer ús de convencionalisme fora de lloc i que, si de bon principi hagués sabut el legalisme que es volia donar a aquest assumpte, s'hauria oposat en nom del Comitè que representa.

I no interessant al senyor requirent fer constar ni més fets ni més manifestacions, dono per acabada la present acta, que va estesa en tres plec de classe vuitena, sèrie B, números un milió cinc-centes noranta-vuit mil cent vuitanta-quatre i els dos següents en ordre. Acta que signen amb mi el requirent i els demés presents després d'assabentar-se tots per la meua lectura del seu contingut íntegre.

Joaquim Folch i Torres. Emili Blanch. Manuel Grau. Joan Subias. Eduard Fiol. Joan Turon. Anastasi Viguera. Carles Palol. Pere Vallmajó. Francesc Riuró. J. Bonet. Pau Planas. Xavier Casadevall. Ros Simó. R. Giralt Casadesús. L. Busquets. Antoni Crosa. Rubricats. Jaume Lalsala amb signe i rúbrica.

Sepulcre de Sant Narcís. Aspecte que presentava l'urna a la primeria del segle XX.